

Колядники

Іван Керницький

Свічка на скрині похнюпилась і плакала білими сльозами, що леденіли на цілушці житнього хліба. Під льняною скатертиною пахла відцвілим літом отава, і сніп вівсяний на покуті клонив кучері перед бogaми, павутинням закосиченими. По світлиці сновигали сновидами сум і нудьга. Рачкували, квокали і ціпали, щоб вуйні Павлісі неслися кури навесну. Присідали на порозі, нишпорили під припічком, вішались на жердку з шматтям і кожухами та й кукали до щербатої макітри з жмінкою куті на дні — для духів з того світу.

Знадвору влетів у хату і радісно затріпав крилами гомін колядки. Біля загати заскрипів сніг під гурмою чобіт. Сум і нудьга хоч-не-хоч полізли одне за другим у щілини в почорнілих сволоках. Свічка якось весело мелькнула жовтим язиком, а Божі достойники видивились на себе з усіх кутів світлиці — наче здивувалися. На запічку припинив свій "отченаш" сірий котище, а на постелі перестала кивати очіпком вуйна Павлиха.

— Павле! А встань-но! Подивися, хто там.

Вуйко Павло перехилився через побіїпницю до вікна.

— То хлопці з козами.

— Га?

— З козами. Колядники.

— А відстукай, заціпи двері. Снігу нанесуть до хати за ходаками.

Але ці "з козами" вже були на порозі. За ними гулькнув попід ноги до світлиці шпаркий, морозний подув. Свічка на столі полохливо закліпала віями, але не згасла.

— Христос Раждається! — загули хором "пастиріє" в солом'яних брилях і поставили на скрині "вертеп".

— Славіте... А припри там котрий двері. Створив навстижир, як у червцю.

Вуйко Павло, кахикаючи, підвівся з лави й накинув на плечі сердачину, на якій був прикучнув і задрімав. Вуйна поправила на голові чорну хустку, втикаючи під очіпок жмутки сивого волося. Сірий кіт висунувся зі запічка, сів на припічку і ясно засвітив очима...

В хаті творились тепер дивні дива...

"Пастиріє" познімали солом'яні брилі й попадали навколішки, бо їм оце явився Янгол Божий, в довгій сорочці з надтичкою і з повісмом льняного волосся на голові. Горбатий жид з кривою приправленою бородою згинався в три погибелі перед царем Іродом, що нарядився в дивовижну шапку, ніби позичену в князя Мономаха, а в руці тримав страшенний меч із соснової лати. Так само смертоносно виглядали й шабляки його римських воїнів, що були в повишиваних сорочках і мали війняткові посинілі від морозу носи...

Тут і насунула примарою височенна, біла Смерть, припудрована питльованою

мукою. Вона розмахнулась косою і сперезала Ірода по клубах. Лютий цар покотився на долівку, аж у ньому, в середині, щось векнуло! Прискочив присадкуватий Антипко, з чорним, як мазюка, обличчям, вхопив Ірода за обшивку і з пекельним реготом потащив "до пекла", тобто посадив його на порозі. Тоді "пастиріє" нарядили солом'яні брилі і заколядували "Бог Предвічний".

Вуйна Павлиха згорбилась на постелі, заломивши руки, наче збиралась голосити над покійником, гляділа на ці дива і похитувала очіпком:

— Ой, Боженьку! Ото раз!

До скрині підійшов голова читальні, велетень з ясним, широким чолом і з чуприною, мов житнє колосся.

— Вуйку, може щось пожертвуєте на читальню?..

Вуйко Павло мов і не чув, що це до нього мова. Сперся ліктями на побішницю і хмарно дивився у вікно, що за ним іскрився й променів срібно-білий світ у задумі свят-вечірній...

Вуйнині лагідні допитливі очі силкувались збудити старого з отупіння:

— Павле... Чуєш?

Але вуйко наче занімів. Тоді вуйна Павлиха, охаючи та зідхаючи, зіснулась з постелі й подрибтала до мисника.

— Ти на що, Петруню, збираєш?.. На церкву?

— Ні, вуйно, на церкву колядує друга партія — дівчата. Ми ходимо на читальню.

— Ото раз!

Взяла з полицки полив'яну миску і добула з неї двоє яєць. Хвилинку поміркувала й добула ще одно.

— Най! — промовив неждано вуйко.

— Га?

— Най, кажу! Глуха'с?

Вуйна слухняно похитала очіпком і назад поклала яйця до полив'яної миски.

Ясне чоло читальняника Петра захмарилось:

— Вуйку, такі'сте вже бідні, що двох покладків жалуете?..

Вуйко Павло не обізвався ні словечком. Встав, і обережно, щоб не струтити свічки на солону, підважив віко скрині. Добув із перескринька зложений удвоє аркуш паперу і мовчки поклав на скатерину...

Петро схилив чуприну над аркушиком... Читав...

А раннім-ранком, як сонце радісне вставало й колядували різдвяні дзвони, попід білі стріхи линула новина: що вуйко Павло, найбільший в селі ґазда і скупендряга, записав у тестаменті весь ґрунт на сільську читальню! Люди дивом-дивувались, а дехто забобонний говорив, що це не сам вуйко зробив, а його син-одинак, Січковий Стрілець, Василько, що п'ятнадцять літ тому, на самісіньке Різдво, звінчався на нічній стежі під Львовом з палкою любкою — "дум-думом"...

Кажуть, що на самий Свят-Вечір, в ясну північ, коли зорі так чарівно процвітають, коли в стайні говорить німина, на льняній скатерті догоряє свічка, а жмінка куті з

дерев'яною ложкою чекають на гостей з того світу, — тоді завітав у рідну хату одинак — Василько, щоб відписатись від спадщини...

І знову пішов Молочним Шляхом, у сірій стрілецькій мантліні, з крісом на рамені, на ту віковічну стежу, що на ній немає змін, що з неї немає вороття...

* "Колядники" — одна з перших новель Ів. Керницького, надрукована в його першій книжці, "Святоіванські вогні", Львів, 1934 р., у в-ві "Українська Бібліотека".